

Мордань Є.Ю.,
к.е.н., старший викладач,
Сумський державний університет
Закорко К.С.,
студентка,
Сумський державний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено роль і значення інвестиційної діяльності для економіки України, здійснено аналіз терміна «інвестиційна діяльність», а також сформовано власне його трактування. Проаналізовано динаміку і структуру інвестицій в Україні за останні три роки. Виокремлено негативні фактори, що стримують розвиток інвестиційних процесів на сучасному етапі. Розроблено стратегічні цілі підвищення інвестиційної привабливості національної економіки з метою стимулювання інвестиційних процесів у країні.

Ключові слова: інвестування, інвестиційна діяльність, прями іноземні інвестиції, капітальні інвестиції.

Постановка проблеми. Світовий економічний досвід свідчить про те, що ефективний розвиток суб'єктів господарювання та економіки країни загалом неможливий без реалізації інвестиційних проектів. Це пояснюється тим, що без інвестиційної діяльності неможливо здійснити вагомі зрушення в економіці, підвищити соціально-економічний розвиток країни. Саме інвестиційна діяльність виступає основоположним чинником зростання економіки, даючи змогу акумулювати тимчасово вільні фінансові ресурси та спрямувати їх на реалізацію різноманітних проектів з метою отримання майбутньої економічної вигоди. Інвестиційна ситуа-

ція в Україні на поточному етапі її економічного та соціального розвитку є вкрай нестабільною та характеризується відсутністю належного обсягу інвестицій через формування несприятливого інвестиційного клімату в країні. Виходячи з цього, можна стверджувати, що інвестиційна діяльність посідає одне з провідних місць у розвитку будь-якої країни, що обумовлює актуальність проведеного нами дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичної сутності інвестицій та інвестиційної діяльності загалом займалося багато вчених, зокрема Н.В. Бульбах, А.П. Дука, Т.Г. Затонацька, Р.С. Квасницька, А.С. Музиченко, С.М. Панчишин, Л.Д. Забродська, Т.С. Пічугіна, В.Г. Федоренко, Н.А. Хрущ, Н.В. Шевчишина. Проте, на нашу думку, теоретичні дослідження категоріального апарату будуть більш корисними, якщо підкріпити їх практичним аналізом сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні та пошуком шляхів її покращення, у зв'язку з чим результати наведеного дослідження у статті вбачаються особливо корисними.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні, виявленні проблем її реалізації та пошуку шляхів підвищення активізації інвестиційних процесів у національну економіку.

Таблиця 1

Наукові підходи до трактування сутності інвестиційної діяльності

Автор	Зміст інвестиційної діяльності
Н.В. Бульбах [1]	Процес взаємодії тих, хто пропонує гроші (хто має тимчасово вільні гроші), із тими, хто пред'являє попит (хто має потребу), у рамках якого і приймаються інвестиційні рішення.
А.П. Дука [4, с. 80]	Єдність процесів вкладення ресурсів і отримання потоку доходів у майбутньому, може виникнути й ефективно здійснюватися на основі врівноваження інвестиційного попиту та інвестиційної пропозиції, що досягається за допомогою інвестиційного ринку.
Т.Г. Затонацька [5, с. 38–39]	Комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії – досягнення окупності вкладень і отримання запланованого результату – прибутку або соціального ефекту.
Р.С. Квасницька [6]	Сукупність заходів та дій інвесторів різних секторів економіки щодо вкладання попередньо сформованих із заощаджень та запозичень інвестиційних ресурсів із метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту.
А.С. Музиченко [9, с. 334]	Сукупність економічних операцій, що характеризують рух довгострокового вкладення капіталів, та призначених для створення, розширення, реконструкції, модернізації, технічного переозброєння підприємств, об'єктів підприємницької діяльності.
С.М. Панчишин [10, с. 21]	Сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень на інвестиції.
Т.С. Пічугіна, Л.Д. Забродська [11, с. 148]	Комплексна діяльність починаючи від мобілізації інвестиційних ресурсів і закінчуючи одержанням ефекту, а у вузькому розумінні це – власне інвестування.
В.Г. Федоренко [13, с. 14]	Комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають грошові кошти (або матеріальні, майнові, інтелектуальні чи інші цінності) з метою отримання прибутку.
Н.А. Хрущ, Н.В. Шевчишина [14, с. 577]	Діяльність із вкладення засобів у об'єкти інвестування з метою отримання позитивних результатів; у вузькому розумінні це – процес перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення.
ЗУ «Про інвестиційну діяльність» [12]	Сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Вклад основного матеріалу дослідження. Перш за все вважаємо за потрібне дослідити сутність поняття «інвестиційна діяльність», а на цій основі сформулювати власне бачення щодо розуміння цієї категорії.

Підходи до трактування поняття «інвестиційна діяльність» різняться в науковому середовищі, тому варто їх систематизувати та проаналізувати (табл. 1).

Досліджуючи наведені визначення, можемо відзначити, що спільним для них є спрямований рух грошових коштів у вигляді інвестицій (вкладень). Проте далеко не всі автори наголошують на тому, що такі вкладання здійснюються саме з метою отримання прибутку, що, на нашу думку, є важливим у визначенні цього терміна. Водночас вважаємо, що інвестиційна діяльність має дещо більшу значимість, ніж просто вкладання коштів з метою отримання прибутку. Погоджуємося з Т.Г. Затоначкою [5] та Р.С. Квасницькою [6] в тому, що інвестиційна діяльність також носить соціально-економічне значення, приносячи загальногосподарський ефект, є фактором розширеного відтворення в економіці. З цієї позиції наведене у Законі України «Про інвестиційну діяльність» визначення також повністю не розкриває зміст інвестиційної діяльності.

Узагальнивши наукові позиції щодо сутності поняття інвестиційної діяльності, сформуємо власне його визначення, під

яким будемо розуміти комплекс дій з організації, реалізації та контролю за рухом та окупністю вкладених коштів в об'єкти інвестування з метою отримання економічних чи соціальних вигод від такої діяльності.

Для проведення аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні варто зосередити увагу на показниках, що її характеризують. Перш за все важливе місце відводиться такому показнику, як обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку країни (рис. 1).

З наведеного рисунку видно, що у 2015 році прямі іноземні інвестиції становлять 43,2 млрд. дол. США, що на 14,9 млрд. дол. США менше, ніж у 2013 році. Основними причинами такої тенденції є військові дії на Сході України, політична та економічна нестабільність, відсутність належних реформ та наявність корупційних схем.

Через нерозвиненість фондового ринку в Україні більшість інвестицій здійснюється у капітальній, а не у фінансовій формі. Тому варто більш детально розглянути склад та структуру капітальних інвестицій у національну економіку за останні три роки за видами активів та джерелами їх фінансування (табл. 2).

За 2013–2015 роки динаміка капітальних інвестицій має неоднозначний характер. Так, у 2014 році їх обсяг скоротився на 30,5 млрд. грн. порівняно з 2013 роком, проте у 2015 році спостерігається суттєве їх зростання на 53,7 млрд. грн. порівняно з попереднім роком.

Аналізуючи структуру капітальних інвестицій, можна побачити, що найбільшу частку у структурі капітальних інвестицій протягом всього періоду займають саме вкладення в матеріальні активи (93%), зокрема це інвестиції в машини, обладнання та інвентар (близько 30% всіх капітальних інвестицій), у споруди інженерно-промислового характеру (близько 22%) та нежитлові будівлі (частка яких протягом періоду зменшується з 18,11% у 2013 році до 15,87% у 2015 році). Водночас поступово зростає частка житлового будівництва з 14,46% у 2013 році до 16,7% у 2015 році. Інвестиції у транспортні засоби є стабільними протягом всього періоду аналізу та становлять

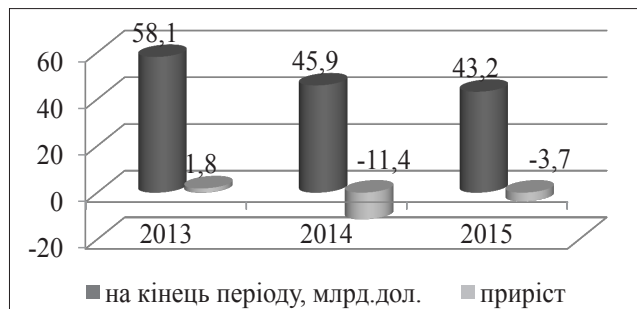

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій, млрд. дол. США [3]

Таблиця 2

Обсяг та структура капітальних інвестицій за видами активів у 2013–2015 роках¹ [3]

Показники	2013 рік		2014 рік		2015 рік		Зміна 2013–2014 років		Зміна 2014–2015 років	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Капітальні інвестиції, усього, в тому числі:	249,9	100	219,4	100	273,1	100	-30,5	0	53,7	0
інвестиції у матеріальні активи	239,4	95,81	212,0	96,63	254,7	93,27	-27,4	0,82	42,7	-3,36
житлові будівлі	36,1	14,46	33,2	15,12	45,6	16,70	-2,9	0,66	12,4	1,58
нежитлові будівлі	45,3	18,11	40,9	18,62	43,3	15,87	-4,4	0,51	2,4	-2,75
інженерні споруди	51,8	20,75	46,6	21,24	50,9	18,65	-5,2	0,49	4,3	-2,59
машини, обладнання та інвентар	79,0	31,63	68,9	31,42	84,4	30,91	-10,1	-0,21	15,5	-0,51
транспортні засоби	16,2	6,50	13,8	6,30	19,7	7,19	-2,4	-0,2	5,9	0,89
Землю	1,0	0,41	1,0	0,46	1,4	0,53	0	0,05	0,4	0,07
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	2,4	0,94	2,0	0,93	2,8	1,01	-0,4	-0,01	0,8	0,08
інші матеріальні активи	7,5	3,01	5,6	2,55	6,6	2,40	-1,9	-0,46	1	-0,15
інвестиції у нематеріальні активи	10,5	4,19	7,4	3,37	18,4	6,73	-3,1	-0,82	11	3,36

¹ без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, за 2014–2015 роки також без частини зони проведення антитерористичної операції

близько 6% всіх капітальних інвестицій. Частка інших статей капітальних інвестицій у структурі всіх інвестицій незначна (менше 5%).

За останні три роки зростає частка інвестованих коштів у нематеріальні активи, що пояснюється переорієнтацією підприємств з фінансування масштабних об'єктів на освоєння інформаційних та телекомунікаційних сфер.

Окрім напрямів вкладання інвестицій за видами активів, важливого значення набуває аналіз обсягу і структури капітальних інвестицій за джерелами фінансування (табл. 3).

За аналізовані роки капітальні інвестиції фінансувалися переважно за рахунок власних коштів підприємств та організацій, частка яких становить більше 65% у загальній струк-

турі інвестованих коштів. Вагому роль відігравали також запозичені кошти у вигляді кредитів, проте їх частка протягом 2013–2015 років зменшилася з 13,9% до 7,6%, натомість зросла питома вага інвестованих коштів населенням на будівництво житла з 9,6% до 11,7% році у загальній структурі вкладених ресурсів.

Особливо слід відзначити істотне зростання інвестицій за рахунок місцевих бюджетів з 6,8 млрд. грн. у 2013 році до 14,3 млрд. грн. у 2015 році, що пов'язане із змінами у законодавстві в напрямі перерозподілу коштів на користь місцевих бюджетів.

Цікавим для дослідження вбачається аналіз структури капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (рис. 2).

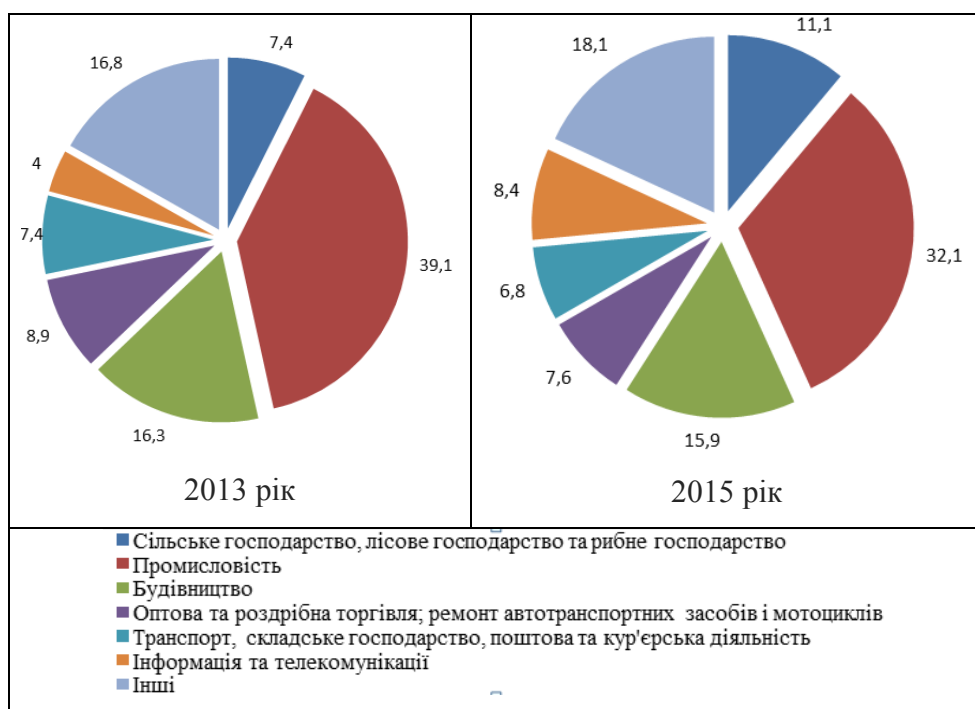

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у 2013 та 2015 роках, % [3]

Таблиця 3

Обсяг і структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2013–2015 роках¹ [3]

Показники	2013 рік		2014 рік		2015 рік		Зміна 2013–2014 років		Зміна 2014–2015 років	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Капітальні інвестиції, усього, в тому числі за рахунок:	249,9	100	219,4	100	273,1	100	-30,5	0	53,7	0
коштів державного бюджету	6,2	2,5	2,7	1,2	6,9	2,5	-3,5	-1,3	4,2	1,3
коштів місцевих бюджетів	6,8	2,7	5,9	2,7	14,3	5,2	-0,9	0	8,4	2,5
власних коштів підприємств та організацій	165,8	66,3	154,6	70,5	184,4	67,5	-11,2	4,2	29,8	-3
кредитів банків та інших позик	34,7	13,9	21,7	9,9	20,7	7,6	-13	-4	-1	-2,3
коштів іноземних інвесторів	4,3	1,7	5,6	2,6	8,2	3,0	1,3	0,9	2,6	0,4
коштів населення на будівництво житла	24,1	9,6	22,1	10,1	32	11,7	-2	0,5	9,9	1,6
інших джерел фінансування	8	3,2	6,7	3,1	6,7	2,5	-1,3	-0,1	0	-0,6

¹ без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, за 2014–2015 роки також без частини зони проведення антитерористичної операції

Стратегічні цілі-орієнтири підвищення інвестиційної привабливості національної економіки

Місія – ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ		
Короткострокові цілі (до 1 року)	Середньострокові цілі (1–5 років)	Довгострокові цілі (більше 5 років)
Першочергові зміни в законодавстві стосовно спрощення умов ведення інвестиційної діяльності	Створення сприятливого інвестиційного клімату для збільшення іноземних інвестицій на вигідних умовах	Формування ефективного механізму управління інвестиційним кліматом країни
Приведення національного законодавства у відповідність до міжнародного з метою активізації іноземних інвестицій	Подолання бюрократичних перешкод та корупції під час здійснення інвестиційної діяльності, прозорість тендерної політики	Стале зростання національної економіки для формування широких інвестиційних можливостей
Формування політичної та макроекономічної стабільності	Покращення інформаційного забезпечення інвестиційної інфраструктури	Підвищення економічних показників інвестиційного клімату України на світовому ринку
Запровадження податкових та митних пільг, дотацій, субвенцій для великих інвесторів		

Джерело: авторська розробка

На основі представленої інформації можна зробити висновок, що істотних зрушень у структурі капітальних інвестицій за економічною діяльністю не відбулося, окрім зростання частки інвестицій у сільське господарство з 6,1% до 11,1%, у інформаційні та телекомунікаційні системи з 4% до 8,4%, а також зменшення частки інвестицій у промисловість з 39,1% до 32,1%.

В розділі «Інші» були згруповані ті види діяльності, частка яких в капітальних інвестиціях не перевищує 2,5%.

Таким чином, сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні може вважатися відносно стабільним, проте за останні роки вагомим зрушень у напрямі масштабного її розширення не відбулося. Причиною такої ситуації є несприятливий інвестиційний клімат в країні, основними негативними проявами якого є стагнація на ринку внутрішніх інвестицій; нестабільна нормативна база в галузі здійснення іноземних інвестицій; низький рівень розвитку інфраструктури інвестиційного ринку; зменшення платоспроможності населення; інфляційні процеси; спад виробництва; зростання безробіття; проблема інвестицій на заміщення та відновлення виробничого апарату, поповнення оборотних коштів [8].

Однак, незважаючи на вказані негативні фактори, що стримують інвестиційні процеси та формують високий інвестиційний ризик, Україна залишається інвестиційно-привабливим регіоном як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів. Зокрема, на думку К.С. Малько, передумовами формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є [9]:

- 1) вигідне географічне положення по відношенню до світових стратегічних ринків Європи та Азії;
- 2) природно-ресурсний потенціал;
- 3) рівень розвитку промислового виробництва;
- 4) висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;
- 5) несформований ринок товарів (Україна потенційно є одним з найбільших ринків в Європі);
- 6) незадоволений попит населення.

Враховуючи потенційно сильні та слабкі сторони інвестиційної діяльності, вважаємо, що на рівні держави треба провести комплекс заходів щодо стимулювання інвестиційних процесів в економіку України, зокрема в рамках поліпшення макроекономічної та політичної ситуації, удосконалення законодавчої бази. Тому для покращення інвестиційної привабливості національної економіки вважаємо за доцільне сформулювати

основні цільові орієнтири у розрізі термінів реалізації, поділивши їх на коротко-, середньо- та довгострокові цілі (табл. 4).

Таким чином, політика регулювання та заохочення інвестиційної діяльності в Україні вимагає вдосконалення та значних зусиль. На нашу думку, саме держава у розрізі своєї макроекономічної політики має створити належні умови для формування сприятливого інвестиційного клімату як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1) дослідивши поняття «інвестиційна діяльність», ми сформулювали власне визначення, під яким слід розуміти комплекс дій з організації, реалізації та контролю за рухом та окупністю вкладених коштів в об'єкти інвестування з метою отримання економічних чи соціальних вигод від такої діяльності;

2) проаналізовано основні показники, що характеризують інвестиційну діяльність в країні; зокрема, це прямі іноземні інвестиції та капітальні інвестиції за видами активів, джерелами фінансування та видами економічної діяльності; обсяг прямих іноземних інвестицій за останні три роки скоротився на 14,8 млрд. дол. США, натомість динаміка капітальних інвестицій мала висхідний характер, в результаті чого зросла на 23,2 млрд. грн.;

3) виокремлено фактори, що стримують інвестиційні процеси в Україні та формують високий інвестиційний ризик;

4) сформовано стратегічні цілі-орієнтири підвищення інвестиційної привабливості національної економіки, що дадуть змогу покращити фінансово-економічне становище в Україні, досягти політичної стабільності, удосконалити законодавчу базу з питань покращення умов здійснення інвестиційної діяльності; в результаті цих дій зменшиться інвестиційний ризик та активізуються інвестиційні процеси в державі.

Література:

1. Бульбах Н.В. Форми державного регулювання інвестиційної діяльності / Н.В. Бульбах // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2005. – № 1. – С. 41–45.
2. Денисенко М.В. Можливості активізації інвестування у сучасних умовах / М.В. Денисенко // Економіка України. – 2004. – № 8. – С. 28–32.
3. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : [навч. посібник] / А.П. Дука. – К. : Каравела, 2007. – 424 с.
5. Затонацька Т.Г. Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки / Т.Г. Затонацька, В.Л. Отецький // *Фінанси України*. – 2006. – № 7. – С. 38–49.
6. Квасницька Р.С. Дефініційний аналіз поняття «інвестиційна діяльність» / Р.С. Квасницька // *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки*. – 2014. – Вип. 26. – С. 198–203.
7. Комариця Л.Л. Аналіз інвестиційної діяльності підприємств в Україні: проблеми і перспективи розвитку / Л.Л. Комариця, Л.С. Нікіфоряк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61389.doc.htm
8. Малько К.С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах / К.С. Малько // *Актуальні проблеми економіки*. – 2015. – № 3. – С. 100–105.
9. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні : [навч. посібник] / А.С. Музиченко. – К. : Кондор, 2005. – 406 с.
10. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2015 року (аналогічно: 2013 та 2014 року). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics>.
11. Панчишин С.М. Макроекономіка : [навч. посіб.] / С.М. Панчишин. – К. : Либідь, 2001. – 616 с.
12. Пічугіна Т.С. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність та зміст управління / Т.С. Пічугіна, Л.Д. Забродська // *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. – 2013. – Вип. 2 (1). – С. 146–154.
13. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1561-ХІІ (1561-12), редакція станом на 6 листопада 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
14. Федоренко В.Г. Інвестознавство : [підручник] / В.Г. Федоренко. – 3-тє вид., доп. – К. : МАУП, 2013. – 480 с.
15. Хрущ Н.А. Формирование инвестиционной стратегии в системе перспективного управления инвестиционной деятельностью предприятия / Н.А. Хрущ, Н.В. Шевчишина // *Проблемы разви-*

тия внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. научн. трудов. – Донецк : ДонНУ, 2006. – С. 574–580.

Мордань Е.Ю., Закорко К.С. Современное состояние инвестиционной деятельности в Украине

Аннотация. В статье исследованы роль и значение инвестиционной деятельности для экономики Украины, осуществлен анализ термина «инвестиционная деятельность», а также сформировано собственная его трактовка. Проанализированы динамика и структура инвестиций в Украине за последние три года. Выделены негативные факторы, сдерживающие развитие инвестиционных процессов на современном этапе. Разработаны стратегические цели повышения инвестиционной привлекательности национальной экономики с целью стимулирования инвестиционных процессов в стране.

Ключевые слова: инвестирование, инвестиционная деятельность, прямые иностранные инвестиции, капитальные инвестиции.

Mordan Ye.Yu., Zakorko K.S. The current state of investment activities in Ukraine

Summary. In the article explored the role and importance of investment activity for the economy of Ukraine, analyzed the term “investment activities”, and formed its own interpretation. In the research studied the dynamics and structure of investments in Ukraine over the past three years. The author has singled out the negative factors hindering the development of investment processes today. In this article elaborated the strategic objectives of improving the investment attractiveness of the national economy in order to stimulate investment processes in the country.

Keywords: investment, investment activity, foreign direct investment, capital investment.